СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 19. Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 24. січня, 1925. VOL. XXXIII. No. 19. Jersey City, N. J., Saturday, January 24, 1926. THREE CENTS

Бора закидає Франції що вона не хоче платити довгів.

ВАШИНҐТОН, 22. січня. — Сенатор Бора виголосив нині в сенаті промову, яка була відповіддю на промову французького посла Марена, виголошену в французькім парляменті, а в якій Марен сказав, що американські претенсії до Франції є безличні.

Бора заявив, що має американські домагання супроти Франції не то не безличні, але незвичайно великодушні. Бесідник показав, що Злучені Держави, хоча вони нічого не заробили на війні територіяльно, не домагаються від Франції нічого більше від сплати воєнних довгів. Навіть коли до сплати прийде, то Злучені Держави ледво чи дістануть 50 центів на кождий свій доляр. Франція кромі сього ніколи не дивиться на ту прислугу, яку її зробила Америка в війні, але всіх способів уживає, щоби не заплатити довгів.

Головним питанням французько-американських відносин є, чи Франція має виречися своїх довгів.

ПРОТИ ФРАНЦУСЬКОЇ АҐІТАЦІЇ.

ФІЛАДЕЛФІЯ, 22. січня. — Антон Дрексель, голова банкірської фірми, яка має свої філії в Лондоні й Парижи, осуджує аґітацію за тим, щоби Франція виреклася своїх довгів, яко шкідливу для самої Франції. Наслідок французької аґітації буде такий, що на будуче банкірі не будуть навіть брати під увагу, як яка держава буде просити позички.

БОРОТЬБА ЗА ПІДВИШКУ ЗАПЛАТИ ПОЧТОВЦІВ.

ВАШИНҐТОН, 22. січня. — В сенаті велася завзята дебата за почтовий закон.

Комітет сенату предложив палаті змінений дещо проект сенатора Мозеса, після котрого на підвишку оплати почтовим урядникам треба признати 68 міліонів долярів, які розкладається на ріжні кляси почтових посилок. Проти сього проекту почали опозицію демократичні сенатори, котрі кажуть, що почтовцям можна ухвалити підвишку без накладання нових тягарів на людий, вживаючих почти.

ЖІНОЧА КОНФЕРЕНЦІЯ ДОМАГАЄТЬСЯ ВІД СЕНАТУ СКОРОГО ВИРІШЕННЯ ЩОДО СУДУ.

ВАШИНҐТОН, 22. січня. — Конференція жіночих орґанізацій в справі межидержавного суду приняла одноголосно резолюцію за приступленнем Злучених Держав до межидержавного суду та завізвала сенат чим скорше вирішити сю справу.

ХРИСТІЯНИ ЛУЧАТЬСЯ З ЖИДАМИ ПРОТИ КЛЕНА.

ВАШИНҐТОН, 22. січня. — Спільний Комітет Федеральної Ради Церков Христа та Центральної Конференції Американських Рабінів видав нині спільну заяву проти орґанізацій, котрих члени маскуються, вяжуться присягою та критком поширяють релігійну й расову ненависть.

Священники й рабіни опісля радили над тим, в який спосіб протиділати сій аґітації. Мають вони виступати на будуче в сій справі разом, ба навіть мають обмінюватися професорами по своїх колеґіях, себто священники мають говорити відчити в жидівських школах, а рабіни в христіянських.

КОНЕЦЬ БУТЛЕҐЕРСЬКОГО ПРОЦЕСУ ПРОТИ ПОЛІЦІЇ.

ДЖЕРЗИ СІТИ, Ню Джерзі, 22. січня. — Лава присяжних суддів, що розбирала справу поліційних урядників, обжалованих за бутлеґерство, не прийшла до ніякого одноголосного оречення та була розвязана.

Один з присяжних суддів дав судови до зрозуміння, що декотрі судді були підкуплені й суд почав над тим спеціяльне слідство. Один з присяжних суддів мав сказати, що він не голосувавби за засудом, хочби йому предложено гори доказів проти обжалованих. Полісмени будуть суджені ще раз.

КАТАСТРОФА НА ВУЛИЧНІЙ ЗЕЛІЗНИЦІ.

Джерзі Ситі, Ню Джерзі, 22. січня. — З високого тору, побудованого понад зелізничі тори зелізниці Вест Шор Рейловд, злетів нині стріткаровий віз, при чому 22 пасажири віднесли поважні ушкодження тіла. Трох з них находиться в небезпечнім стані.

Причиною катастрофи мали бути слабі гальми.

ВИКОНАЛИ ТРИ КАРИ СМЕРТИ.

ОСИНИНҐ, Ню Йорк, 22. січня. — В місцевій стейтовій вязниці виконано нині рано три вироки смерти.

Вбито електрикою Джана Томаса Леонарда за вбиття одного чоловіка підчас розбою; Фроренція Лерму з Бофела та Миколу Ференті, котрі мали вбити полісмена.

ВЕЛИКІ МОРОЗИ НА АЛЯСЦІ.

ФЕРБЕНКС, Аляска, 22. січня. — Від минувшої суботи тревають тут страшні морози, які доходять до 65 степенів Фаренгайна понизче зера (близько 60 степенів Целзія).

Наслідком морозів треба було замкнути місцевий почтовий уряд, бо пені не могли огріти пальців урядників на стільки, щоби вони могли писати.

СТУДЕНТИ НА ПОМІЧ МАЙНЕРАМ.

Катона, Ню Йорк, 21. січня. —Студенти і професори висшої школи робітничої ухвалили зректися через три тижні своїх леґумін при обіді й вечері та жертвувати їх на запомогу для майнерів в Чарлстоні, в стейті В. Верджінія, котрих компанії викидають з домів через страйк.

КАРИ ЗА ХОДЖЕННЄ ПОЗА ШКОЛУ.

Ню Йорк, 22. січня. — Як показує міський звіт в минувшому році поставлено перед суд за неходження дітей до школи 1,592 родичів та покарано їх разом на суму 90.251 долярів гривни.

ПАЛИЛА ГРОШІ НА ПЕРЕПРОСИНИ ДУХА.

Ню Йорк, 22. січня. — Перед нюйорським судом поставлено заб омна Циганку Марію Карабуцу та її сина Івана. Свідком проти неї є італійська іміґрантка Марія Дуроса та її дочка. Дуроса далася затягнути Циганці до своєї хати, щоби послухати її вороження. Циганка сказала, що доросу жде страшна доля, як що вона не перепросить духа, котрий на неї напосівся. Щоби духа перепросити Дуроса мусить спалити всі гроші, які вона має при собі. Дуроса виняла 48 долярів, все, що вона мала при собі, та та віддала Циганці. Циганка доложила до них своїх 20 долярів і спалила. Так принаймі каже Дуроса, котра певна що Циганка гроші при ній спалила. Поліція каже, що Циганка непомітно підсунула на місце гроший чистий папір.

ПЕРЕНЕСЕННЄ ОСІДКУ ПРАВОСЛАВНОГО ЕПИСКОПА.

О. Іван Теодорович, епископ української православної церкви Злучених Держав і Канади, переноситься з Нюарку, в стейті Ню Джерзі, на постійний побут в Шикаго, Илинойс.

СВЯЩЕННИК В КАЙДАНАХ.

Недавно мешканці Станиславова були схвильовані надзвичайним видовищем, яке уладила тамошня поліція. Серединою улиць вели гурт скованих людей а помі ж ними одного священника який був скований у парі з одним селянином. Се гр. кат. парох зі села Темировець, пов., Станиславів, о. Барановський, якого поліція арештувала під закидом участи в банді що з кінцем жовтня на ст. Калуш доконала нападу на почтовий віз особового потягу. Арештовано о. Барановського, його жінку й двох синів, сковано і відставлен до Станіславова.

УКРАЛИ СТОДОЛУ.

Парубки в Любіню Великому розібрали і вкрали стодолу Марії Батіг, за що станули перед львівсьним судом. Сімох парубків в Іваном Ковалем засуджено на 7 місяців тюрми.

ЛИТОВЦІ ДЕМАСКУЮТЬ ЛЯХІВ.

На запросини латвійського союза журналістів до литовського союза взяти участь в конференцію балтійських робітників пера, яка відбулася 7. гр. в Ризі, литовські журналісти відповіли, що не можуть приїхати на конференцію, бо там будуть також і Полки журналісти. „Тямлячи на високе призначення журналіста стоячи на сторожі інтересів правди і справедливости, литовські журналісти з жалем стверджують сумний факт, що польські журналісти не відважились до сього часу підняти голос проти імперіялістичної діяльности свого правительства, яке безпощадно нищить литовські школи й інтеліґенцію в окупованій Виленщині. Навіть в найтемнійших часах царизму находились в Росії журналісти не тільки з поступових кол, але і з реакційноного табору, нпр. кн. Мещерський і ин., які не лякались підняти свій голос в обороні гноблених „інородців", в тім числі й Полкяів. Подібні голоси значнійших німецьких журналістів піносились у свій час в німецькій пресі проти події у Вжесні й инших агресивних вчинків свого правительства супроти познанських Поляків Нічого подібного ми не завважали до сього часу в польській пресі."

ЧЕРВОНА АРМІЯ НА УКРАЇНІ.

У розтошованій у Катеринославі 30-й Іркутській червонопрапарній дивізії арештовано кількох політкомів, політруків і старшин. Причина арештовань невідома.

У селі Вавилькові Миргородського повіту, червоноармійці розміщеного там ескадрону, тяжко побили комсомольців, що зробили бешкет у місцевій церкві. Кілька побитих комсомольців померло від тих побоїв. Полтавський губвиконком вислав на місце слідчу комісію.

З Москви виїхала в одесу комісія Реввоєнсовета, щоб розслідити на місці „геройське поводження одеської залоги. Свого часу одеська губвоєнна рада схотіла перевірити бойову поготівлю розташованих в Одесі двох піших дивізій. Для цього в ночі зроблено трівогу, при чім військові було сказано, що до міста підступило кілька тисяч повстанців з гарматами. Счинилась паніка обидві дивізії в повнім безпорядку втікли з одеси і забігли аж на 40 верст од міста. Команданта оддано під суд.

УКРАЇНСЬКИЙ КЛЮБ У ВАРШАВІ.

Дня 14. м. м. відкрито у Варшаві зимовий сезон українського клюбу, поміщеного в домівці Союза професійних робітників при вул. Варецькій ч. 7 Вечір почався імпровізованим концертом в якому приняла участь балабайочна орхестра і хор. По концерті відбулися танці та товариська забава.

НОВИЙ ПРОРОК.

В місцевости Ляйденбурґ в Африці виступив чорний пророк, що називається Джон Зама. Він має богато учеників, між якими є велике число жінок. Новий пророк заповідає, що від 1. січня він говоритиме мовою цілого світа і вступить на престол, щоби правити небом і землею. Перед роком він виступив із етіопської церкви, цілими місяцями постив у горах, а потім сам охрестився. В часі того хресту він стояв днями і ночами в глибокій воді по шию. Він хоче дістати від анґела наказ писати нову біблію.

РАБУНКИ СЕРЕД БІЛОГО ДНЯ.

На 1. грудня по Україні вже надійшло єдиного с.-г. податку 56.350 тис. карб. Якими способами такі блискучі наслідки осягаються, про це знаходимо красномовне свідоцтво у „Вістях", ч. 274. Сількор О. пише, що в бобрицькім районі роменської округи районний фінінспектор вчиняє звичайніські рабунки серед білого дня, збіраючи продподаток. 15. жовтня м. р. пішов цей інспектор по хатах деяких неплатників. Забіг у двір до одного незаможника і почав вимагати в останнього негайної уплати податку загрожуючи в противнім разі зараз же спродати всю худобу, яка була в господарстві. Коли останні прохав дати йому день другий одстрочки, фінансінспектор спіраючись на інструкції і декрети по сільськогосподарському податку ввійшов до хати і почав одкривати скрині, шухляди і т. и. забираючи звідси... Став і заплакав незаможник..., — закінчує сількор, і так усі незаможники бобрицького району плачуть"...

І знов „Вісти" репетують: „Зясуйте"! При цій нагоді редакція ще й свідомо бреше, запевняючи, що вперше зі всієї України надходять такі відомости про зібрання с.-г. податку". А лист селянина Романчука, надрукований у ч. 270 „Вістей"? Коротка память у харківських підбріхувачів.

НОВА ПРЕЗИДІЯ МІСЬКОЇ РАДИ У КИЄВІ.

Дня 24. падолиста 1924. відбулось пленарне засідання київської міської ради на якому переведено вибір нової президії і поділ ради на секції. До президії м. інш. увійшов відомий український педаґоґ Дорошкевич. Рада приняла буджет м. Києва на 1924-5 р. в сумі 22,082, 641 карб. у видатках і приходах а крім того ухвалила ряд постанов у справі безробіття.

ПОЖЕЖА НА ГОЛОВНОМУ ДВІРЦІ У ЛЬВОВІ.

Дня 12. м.м. знялася на головному двірці у Львові пожежа. Зайнявся вагон сіна, від якого зайнявся вагон з бензиною. Пожарна сторожа зльокалізувала пожежу.

Успіх японського уряду в договорі з російськими большевиками.

ТОКІО, столиця Японії, 22. січня. — В тутешніх урядових кругах запевнюють, що Японія осягнула великий дипльоматичний успіх в договорі з російськими большевиками.

Японські урядовці кажуть, що большевики тепер у великій скруті дома і загряницею і тому дуже їм залежало на сьому, щоб заключити з договір з Японією, аби виглядало, що становище большевицької влади поправилось. Длятого вони годились і приняли всі умови, які Японія предложила. А знову Японія зі своєї сторони не признала російським большевикам нічого.

Премієр Като сподівається, що сей його успіх скріпить його становище в японському парляменті.

Амбасадорови Японії в Москві має бути теперішній посол в Пекіні Йошізава.

ЯПОНЦІ ПІДПИСУЮТЬ УМОВУ З БОЛЬШЕВИКАМИ.

ПЕКІНҐ, столиця Китаю, 21. січня. — Нині підписав тут японський представник з російським большевицьким представником Караханом умову про обнову між Японією і Росією дипльоматичних взаємин.

Умова складається із 7 уступів.

В сих уступах російський большевицький уряд признає договір із Портсмот сперед 20 літ, але всі інші договори, які заключено перед 1917 роком, мають бути провірені або скасовані.

Далі обі сторони годяться не підпирати пропаґанди проти другої умової сторони ані у себе дома ані на її території.

Російський советський уряд годиться признати Японцям корисні концесії на копальні угля на протяг 50 літ, а також право використовувати нафтові поля.

НЕ ПОРА НА МИР.

ЛОНДОН, 22. січня. — Англійські урядовці заявляються за пляном американського президента Кулиджа у справі скликання нової міжнародньої розоружної конференції, але, як кажуть, тепер невідповідна пора на се.

ФРАНЦІЯ І ВАТИКАН.

ПАРИЖ, 22. січня. — Бувший французький премієр і один з провідників соціялістів, Арістід Бріян, заявив, що французьке правительство повинно приязно ставитись до Ватикану і не доводити до непорозуміння або зірвання зносин з Ватиканом.

ВОЄННІ ВДОВИ.

БЕРЛІН, 22 січня.— Тутешні ґазети подають, що з 600,000 воєнних вдовиць в Німеччині третина вже досі віддалась.

АЛЬБАНІЯ РЕПУБЛИКОЮ.

РИМ, 22. січня. — З Тірани, столиці Альбанії, повідомляють, що національні збори Альбанії проголосили сей край републикою.

ОСУДЖУЮТЬ НЕПРИЛИЧНІ ТАНЦІ.

ПРАГА, 21. січня. — Католицькі епископи Чехо-Словаччини оголосили упімнення до вірних, в якому осуджують неприличні танці і нескромні одяги.

Се упімнення уміщено по всіх католицьких церквах.

ЖИДІВСЬКІ ГРОШІ.

ЄРУСАЛИМ, столиця Палестини, 22. січня. — Палестинське правительство назначило дві комісії, жидівську і арабську, які мають придумати жидівські і арабські назви на нові гроші, які мають бути введені в Палестині.

ЧУЖИННЕ ЯРМО НАД КИТАЄМ.

ПЕКІНҐ, столиця Китаю, 21. січня. — Американський посол Джейкоб Голд Шурмен виголосив сьогодня замітну промову на тутешньому зібранню Анґлійсько-Американського Товариства.

У своїй промові заявився він за усуненнем чужинного ярма з Китаю (Чайни), яке держать чужі держави через свої суди, що мають право судити своїх горожан в Китаю, і через вимкові привілеї на ввіз своїх виробів.

Він сказав, що се ярмо можна і треба усунути, але не доразу тільки постепенно.

Се може статись, на його думку, тоді, як в Китаю настане одна влада, що мати-ме під контролею увесь край; коли вона стане працювати на засадах розвитку і співділання; коли прийме у себе впорядковане і новітнє законодавство. Тоді, по його думці, можна постепенно усувати сі кайдани, які чужі держави наложили на Китай і віддати китайським судам право судити чужинців.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays,
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

Кулидж і Чічерін.

Російський большевицький комісар закордонних справ Григорій Чічерін питався позавчера в Москві, як президент Кулидж може відгороджувати від Америки 6-ту часть світа, себто Росію.

Комісар Чічерін має повну рацію таке питати, бо дійсно президент Кулидж не може відгороджувати Росії від Америки і длятого ані ніколи не відгороджував, ані тепер не відгороджує ані безперечно ніколи не буде відгороджувати. Комісар Чічерін питається: Як він може? І дійсно, як він може, або міг би, коли він ніколи ще у свому життю не був у Росії ані одної хвильки.

Але є такі, що могли відгородити і таки відгородили. Се російські большевики, чи як теж їх звуть, комуністи.

Вони проголосили в Росії і в нападених нею краях комунізм, аби було щось проголошено в теорії, а наділі узялись нищити край і нарід до крайного остатка. Значить, наділі завели в Росії і в нападених нею краях крайну руїну. По Росії ще ходять мов по пустині Сагарі конаючі кістяки, які вже не мають ані чого продати, ані за що купити.

Сим робом большевики сю новітню Сагару з ходячими кістяками, відтяли від світа. Так, не тільки від Америки але від усього світа. Відтяли 6-ту часть світа від решти, то є від пяти шестих частин світа.

Признанне большевицької влади в нічому тут не зарадить. Америка може признати ту владу і на сьому нічого не стратить, ані большевики нічого не зискають. Бо найважнійша річ, о яку большевикам ходить, се гроші, а сих їм ніхто не позичить.

Та ратунок ще є. Ще можна розвалити той мур, який повстав між одною шестою частиною світа і пяти шестими частями світа. І він дуже простий.

Він такий:

Нехай большевики назад спакуються і з куфрами вернуться назад туди, відки приїхали, себто до Швайцарії, де спали і сиділи на куфрах і пили чай та в безконечність ночами цілими вели пустомельські і нудні дискусії про комунізм, марксизм, максималізм, мінімалізм і т. п. і т. п.

30 міліярдів і 35 міліярдів.

Французи кажуть, що вони признають довги, які винні Англії й Америці і хотять їх віддати, а дорікають російським большевикам, що ті навіть оспорюють, чи признати російські довги у Франції, чи ні.

* *

Франція винна Англії 4 міліярди долярів, а Америці 3 міліярди долярів; разом 7 міліярдів долярів, або 35 міліярдів золотих франків.

Франція позичила була собі в Англії й Америки гроший на свою побіду над Німеччиною, а царська Росія між іншим позичила була у Франції на воєнні приготовання, але теж для Франції, котра у війні хотіла її ужити на сході проти свого ворога Німеччини.

Також Франція позичила Росії міліярди задля свого власного бизнесу і сей бизнес зробила, бо побила Німеччину, а Росія ще доложила до того французького бизнесу, бо міліони російських вояків полягло на полі бою.

Се значить, що всі позички, як французькі в Англії й Америці так і російська у Франції, були для одного і тогосамого французького бизнесу, щоби сповнити французькі імперіялістичні пляни.

Длятого слід їх трактувати спеціяльною міркою, але не так, щоби Франція не платила своїм вірителям, коли Росія не платить їй, тільки так, аби Франція заплатила своїм вірителям, хотяйби зріклася або мусіла зріктися своїх 30 міліярдів, які втопила в Росії.

Се питанне важне і для Українців, бо Франція сподівається стягнути довги з України і большевики готові на се згодитись. Але Українці на се не повинні згодитись, тим більше, що Франція помогла російським большевикам і Полякам закріпостити українські землі.

На поміч українським дітям

Рідна Школа із Західної України кличе о поміч!

Поміч потрібна негайно!

Як помогти?

Нехай кожде українське товариство в Америці на найблизшому мітинґу ухвалить від себе допомогу в сумі від 5 до 25 долярів і зараз вишле на Рідну Школу до Обеднання.

А кождий свідомий Українець і Українка нехай вишле НЕЗАПЛАЧЕНИЙ досі народній податок за 1923 і 1924 до Обеднання, в сумі 6 долярів.

Тоді Обеднанне вишле зовсім вистарчаючу допомогу до старого краю на українські приватні школи і на оборону сих шкіл [illegible] можливими способами.

[illegible], бо пізно іноді значить запізно!

[illegible]

Загальні Збори „Просвіти" у Львові.

(Кореспонденція Свободи зі Львова).

Сьогорічні Загальні Збори „Просвіти" у Львові, — матері усіх „Просвіт", нашого найстаршого освітного товариства — відбулися дня 25. грудня 1924 р. серед піднесеного настрою, присвячені поважній дискусії про цілі і завдання товариства. В дечому Збори відріжнялися від довоєнних. Не було цілого ряду старих, досвідних робітників — частина їх вимерла серед воєнних невзгодин, частина коротає вік на еміґрації не можучи вернутися до рідної землі. Але протягом останніх десятиліт наросли нові сили, свіжі, бадьорі, і вони будуть займати місце батьків у просвітній роботі. Як раз на Зборах „Просвіти" появилось богато тих нових людий, молодих селян, що добули освіту на війні та молодих інтеліґентів, що з великих міст перенеслися на села і містечка і тут ведуть важку працю серед народа. Відчувалося може, що се нове покоління ще не зовсім підготоване до праці. Не вміє ще поставити нових цілей і змагань на місце давних, — але треба признати, що ці молоді люде не руйнують молодої праці, а стараються пізнати її і покермувати на новий шлях. Це співробітництво нових сил зі старими дуже цінне, бо забезпечує самій праці і безперервність та тяглість, — і доплив нових ідей.

Звіт „Просвіти" цього року дуже короткий, але річевий. Слідно з нього, що львівська „Просвіта" іде наперед не зважаючи на всі важні перепони, що її стрічають. Польська окупаційна влада нищить „Просвіту" на кожному кроці, — адміністраційні власти **розвязали одинайцять філій і стодвайцять пять читалень!!!** Але просвітна робота все таки зростає. На 2944 передвоєнних читалень відновлено вже 1452, себто 45 прц. а в останніх місяцях внесено 396 подань о нові читальні. Власні доми має 342 читалень, а 66 домів є в будові. Свої бібліотеки по воєнній руїні відновило 771 читалень, а в них є поверх 60.000 книжок. Читальні мають 219 хорів і дали 392 концерти. Незвичайно зростає заінтересоване театром, бо на місце 331 довоєнних **аматорських кружків** є їх тепер 492 і вони дали 2506 аматорських вистав. На жаль мало було відчитів, бо лише 342 і ще менше курсів для неграмотних, лише 21.

Дуже живу діяльність ведуть філії по повітових містах на яких лежить завданне орґанізувати працю у читальнях. Всіх філій було 81, з них 11 мало свої доми і реальности, 8 мали бібліотеки по 1000—2000 томів 10 свої канцелярії з платними урядниками. Це значний поступ у порівнанні з передвоєнними часами. Всі майже філії улаштували повітові віча й наради, присвячені освітним справам — кольпортажі, видавництв, курсам для неграмотних організації театрів, збиранню жертв і т. д. Такі віча незвичайно оживлюють освітну працю і єднають для неї нових робітників. Розпочато також уладжувати фахові курси — освітні, кооперативні, господарські. Деякі філії, як Львів-місто Комарно, Богородчани, Заліщики, Копичинці — відновили уже майже усі довоєнні читальні. У декотрих з них освітна робота ведеться з незвичайним успіхом і значно перевищує передвоєнну організацію.

Всею працею кермує зі Львова **Головний Виділ „Просвіти"**. Під кермою голови дир. Мих. Галущинського. Товариство „Просвіта" має голову, якого може йому позавидувати кожда инша інституція. Це людина з широким світоглядом, визначний фаховець на освітній ниві незвичайно сумлінний і роботящий, — він і своїм пориваючим словом і прикладом трудящого життя притягає всіх до „Просвіти". Це що Просвіта йде вперед і так успішно розвивається, у значній части його обслуга заслуга: Протягом літ і осени він обїхав майже всі філії і всюди обновив і підкріпив просвітну роботу.

Над звітом Головного Виділу розведена річева дискусія. Забирали голос переважно орґанізатори з провінції. Всіх за серце взяв своєю промовою ветеран освітної праці др. Іван Макух, бувший міністер внутрішних справ ЗУНР, — він закликав сільських слухачів, щоби гуртували інтеліґентні елементи зпоміж селян, давали їм вищу освіту і на цих інтелігентних одиницях опирали дальшу орґанізацію і тоді село стане на власні ноги і не похитнеся навіть серед найгірших часів. Промовляли також селяне вказуючи на деякі недостачі праці по селах; промовляли й міщане про свої справи. З уст усіх бесідників чути було самі **бадьорі слова віри, що просвіта дасть нам визволення.**

Одна тільки журба мучить усіх брак фінансових засобів, бо **останні жнива в Галичині були дуже лихі, польський уряд наложив великі податки на селян.** — І село не має можности підпомогати сильніще „Просвіти". Ця фінансова журба буде цього року великою перешкодою для поширення освітної роботи але є надія, що знайдуться добрі люде і в старому і в новому краю і поможуть львівській „Просвіті".

Головою „Просвіти" вибрано поновно **дир. М. Галущинського** серед довгих невмовкаючих оплесків. **Провід „Просвіти" є в добрих руках, можемо сподіватись, що „Просвіта" не заведе надій української нації.**

І. К.

Дописи.

ГЕМТРАМК, ДІТРОЙТ, МИШ.

Діти на Рідну Школу.

При українській парохіяльній громаді в Гемтремк зорга[illegible] українську школу. В школі міститься до 150 учеників. Щоденно дітвора приходить і наповнює свою школу.

Всім відомо, коли почався впис до школи, але в нашій школі донині ще не закінчився, бо все нові приходять. Велике признанне родичам, які з кождим днем пізнають, що лише в школі наша будучність.

Дітвора нашої школи вичікувала з нетерпеливостю дня Рождества Христового, щоби піти з колядою на Рідний край.

Учитель нашої школи Т. Ко[illegible] ків на відділи та розіслав по назначеним улицям. По кількох годинах верталися відділи школярів до школи, відки їх було післано.

Кожда купка верталася зосібна, повна родисти з криком: „Ми більше"! — „Ні, ми більше заколядували!"

Разом заколядували ученики й учениці нашої школи в Гемтремк 111 дол. Розходу було 8.50. Через Обеднанне вислано до Рідного Краю на Рідну Школу $60.00, а 40 долярів залишуємо при Шкільній Раді нашої Рідної Школи в Гемтремк.

ШКІЛЬНИЙ КОМІТЕТ:

Іван Заблоцький, голова.
Стефан Качмар, писар
Йосафат Прихідко, касієр

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЯ [illegible]

Арештування в Тернопільщині.

Дня 3. грудня м. р. арештовано на вулиці в Тернополі студента університету Франца Колодія і по тридневному переджерданню в поліційних арештах 6. м. м. відставлено до слідчої тюрми при окружному суді в Тернополі під замітом злочину з § 99 з. к. (небезпечні погрози) і злочину з § 166 і § 167 а) з. к. (злочин підпалу зорганізований бандою, за що на підставі §167а) з. к. грозить кара смерти). В тих самих днях арештовано у Львові студента унів. Л. Сковронського родом з Березовиці великої тернопільського повіту і перевезено до тюрми в Тернополі, а рівночасно його брата М. Сковронського, сільського парубка в Березовиці великій, обох під замітом довершення повищих злочинів. Всі три сидять в тернопільській слідчій вязниці, а слідство против них веде слідчий суддя Гостковскі до числа справи н. р. 1233|24. Рівночасно потягнено до карної відповідальности як співвинних в повищих злочинах тернопільських студентів університету: 1) Василя Онуферка; 2) Костя Мариняка в Тернополі; 3) Костя Бачинського; 4) Ярослава Кучерського і 5) Тадея Сайду. Всі пять відповідають з вільної стопи як дальші співучасники. Бачинський, Кучерський і Сайда мешкають у Львові і у них відбулася вже поліційна ревізія без позитивного висліду. В помешканні арештованого студента Колодія в Тернополі відбулася два рази поліційна ревізія, при чому забрано список жертводавців на вищі школи. Тернопільська поліція розвинула живу нагінку за українськими студентами і погрожує дальшими арештами. Основа згаданих вище арештів і слідства лежить в цьому, що перед кількома тижнями згоріли з невідомої причини будинки господаря Іваницького в Березовиці великій, котрого син ходить на польський університет у Львові, а котрий перед тим мав одержати анонімний лист з жаданнем, щоби його син вписався з польського університету під загрозою, що його убють, або спалять йому будинки. Карне слідство викаже, чи і на скільки арештованих можна вважати причинними в закинених їм злочинах. Над арештованими завішено по думці § 180 процедури карної слідчий арешт, що тревати-ме невідомо як довго.

Мітинги Відділів У. Н. Союза

ІСТ ГАМОНД, ІНД. Бр. св. Йоана Хрестителя, ч. 107, повідомляє своїх членів, що надзвичайний мітинг відбудеться в неділю, дня 25. січня 1925 в домі під числом 157 Co. House. Проситься всіх братів-членів явитися о годині 2-ій пополудни. — Іван Матейчук, секр.

Нові книжки

На стійці. — Ювилейна збірка на спомин праці українського соціяліста, Івана Жовніра в Перемишлі. 40 сторін (Ціна не подана).

Друкар. — Український інформаційний календар на 1925 рік. Накладом кооперативи Друкар у Львові, ул. Руська 3. Сторін 150 (крім оголошень). (Ціна не подана).

Під тихий вечір. — Нова повість Богдана Лепкого. Виданне Української Накладні в Липціґу (Липску) в Німеччині. Сторін 394. (Ціна не подана).

Демагогічне баламутство.

Перед кількома стейтовими леґіслятурами зявилися представники ріжних фармерських орґанізацій з домаганнем, щоби леґіслятури голосували в інтересі фармерів проти предложеної зміни американської конституції в справі діточої праці.

Після досі обовязуючих конституційних постанов про діточу працю мали право рішати лишень леґіслятури. Конґрес міг говорити лишень в справі діточої праці, в Дистрикті Колумбія та в федеральних урядах. Таке розділенне законодатної влади мало такий наслідок, що Злучені Держави не могли заборонити вживання діточої праці по фабриках, хоча другі краї світа вже давно позаводили в себе закони про охорону дітий перед шкідливими наслідками передвчасної праці по фабриках та торговлях. Щоби усунути сю поважну недостачу Злучених Держав, конґрес запропонував змінене конституції на стільки, щоби конґрес на будуче мав право видавати закони про діточу працю.

Проти сеї пропозиції виступили сейчас великі промисли, які вживають дітий, а яким зиски підприємців важнійша справа як здоровля підростаючого покоління. Пішла від фабрикантських та купецьких орґанізацій завзята пропаґанда. Коли, однак, сенатор Волш роскрив у сенаті обманчиві способи, яких вживається для сеї пропаґанди, тоді зараз замовкли фабрикантські орґанізації, а на їх місце висунулися фармерські орґанізації. І ось у кількох стейтових леґіслятурах появилися делеґації фармерських орґанізацій з протестами проти запропонованої зміни конституції.

Цікаво тут прослідити, як часто поважні орґанізації даються зловити на демаґогічну полову. Кажуть, приміром, фармерські делеґації, що, коли надати конґресови право обмежати діточу працю, то він готов заборонити діточу працю на фармах. Що він таке мігби зробити, колиб йому дати право, се правда, але чи він се зробить, се зовсім друге питанне. Конґрес може й захотівби обмежити діточу працю в фабриках або в торговлях, і богато членів конґресу таке виразно говорить; однак, ніхто в конґресі не говорить про потребу заборони діточої праці на фармах, бо ніхто в сьому не бачить нічого злого. Колиб заборонити конґресови видавати закони про діточу працю тому, бо він готов видати заборону діточої праці на фармах, то тоді треба би також заборонити зовсім конґресови й леґіслятурі видавати закони, бо межи тими законами можуть найтися глупі закони. Словом, з таким розумованнем требаби дійти до повного скасовання законодатної влади.

Ось до чого договорилися фармерські орґанізації, коли вони даються надувати великим фабрикантам і даються застрашити нарушенням своїх інтересів до божевільного страху перед новиною. Не треба й додавати, що американські фермери своїми протестами проти нової зміни конституції підносять руку на своїх власних дітий. Історія Злучених Держав (ба й цілого світа) показує, що сільське населення щораз далі мандрує в що раз більшім числі до міст. Коли там діти міського населення попадають у фабрики й нищуть своє здоровля та доходять до фізичного й морального упадку через надсильну працю, то межи тими молодими жертвами промислу є більше дітий фармерських уроженців, як дітий старих міських робітників. І дітям власне сих фармерів фабрична праця робить найтяжчі шкоди. В той спосіб американські фармерські орґанізації в своїй неоглядности пішли патрошити кишки власним дітям для зиску великих промислових і торговельних підприємців.

На славу американському фармерству треба сказати, що дали підвестися лишень менче відвічальні орґанізації.

Маленькі запитання

З Ню Йорку пише нам один читач Свободи:

Недавно Ви містили кілька маленьких запитань. Дозвольте, що і я докину до них два:

Перше: Чому наші большевики мовчали про виступ Каменева, Зіновева і Сталіна проти Троцького, хотяй всі большевицькі газети в Росії і на Україні про се писали? І чому згадали про бідного Леона, аж його скинено з уряду комісаря війни?

А друге: Чому російські большевики в Харкові конфіскують твори Івана Франка, а ухвалюють платню жінці великого покійного письменика? Чи не хотять вони марною фінансовою допомогою засипати людям очі, щоб ci не бачили, що вони творять з творами Франка?

Овва...

Львівський вшехпольський дневник Слово Польске у виданню з 30-ого падолиста м. р. писав таке:

Коли хотілось би висказати одним поняттем психічний стан нашої (польської) суспільности, то здається, що не можна найти красшого вислову над „зневота". Щораз виразнійше, щораз яскравійше виступає вона в життю. Найбільше рівнодушні розмови, хочаб мали за предмет приміром погоду, сходять укінці на тему нарікань і бідькання і кінчаться ствердженнем безнадійности положення і власної безрадности. Сей стан проявляється навіть у вигляді людий. Він приляг до їх облич специфічною химерою, яку можна на перший погляд відгадати, і витворив у них просто налогову спеціяльну ґестикуляцію. Можна заложитись, що коли зійдеться двох людий і навяже розмову, то по деякому часі на їх лицях вист[illegible]пі[illegible]ючими в діл кутами уст, прижмуренням ока і легким потрясенієм голови, після чого слідує кивнення рукою, тихе зітхання й апатичне розстанне в похоронному настрою. Се явище таке загальне, що перестало звертати увагу і викликувати рефлексії. Воно начебто щось нормальне.

*

Коли Українець прочитає сі розпучливі слова вшехпольської газети, яка найперша бралась будувати Польщу на Галицькій Україні, то скаже з іронічною усмішкою:

Овва, то так скоро вже вам, вшехполяки осточортіла „велика" Польща?!!! А треба вам було того і тепер співати собі похоронну пісню? Чи не ліпше було побудувати малу скромну, але польську Польщу, і сидіти тихо та мід, вино пити? А так мислите тільки про свій похорон. Та перед ним ще напєтесь сукровиці, злої крови своєї... Бо ви се ви собі добре заслу[illegible]

[illegible]

ПОЛЯКИ В УКРАЇНСЬКІЙ НАРОДНІЙ ПІСНІ І ПРИПОВІДЦІ.

Ворожнеча між Українцями і Поляками не почалася в наших часах, — вона тріває вже богато літ, від першого часу, коли оба народи зустрілися і пізналися з собою. „Пукі свят святем не бендзє Поляк Русінові братем" — таку приповідку приповідку голосили Поляки вже триста і чотириста літ тому, до Українців відносилися з погордою, називаючи нас „хлопами", „бидлом" або ще гірше.

Український народ відплачується Полякам такою самою платою. В народних устах про Поляка говориться все зневажливо: лях, ляшок, ляшура. Наш нарід нераз Поляків висміває і шуткує з них. В народніх піснях і оповіданнях лях все виступає надутий, гордий, неприступний. От, як говорить про свойого чоловіка-ляха нещасна Українка, що необачно віддалася за нього:

Не тупай, не тупай, ляшку, ногою,
Не ляжу, не ляжу, спати з тобою,
А хоть і ляжу, — не поцілую,
До свого серденька не примилую.

І так само невдоволений Українець, що оженився з Полькою. Ніяк не може дати собі ради з її панськими звичками:

Біда Польку спокусила,
Вийшла Полька за Русина.
Русин каже: „ходім жати",
Полька каже: „ляжмо спати".

Пійшла Полька в поле хати,
Та забула серпа взяти,
Серп узяла, хліб забула,
Таки Полька дома була.

Підчас польського повстання 1831 р. наші селяне пізнали також польське війско — надуте, горде, а при тому трусливе, що втікало навпередки перед Москалями. Тоді зложено про цих польських вояків таку народню пісню:

Ой, був ляшок морквяний,
А кінь буряковий,
Шапка в його з пастернаку,
Жупан лопуховий;
Пістолет з качана,
Кулі з бараболі,
Шабеличка із петрушки,
Піховка з фасолі.
Виймив ляшок пістолет,
Тай почав стріляти —
Свині кулі похапали,
Нічим воювати!...

В народніх приповідках також змальована добре польська вдача — гордовита, злобна, підступна. Наведемо кілька приповідок, які зібрав Іван Франко:

„З Ляхом говори, а камінь за пазухою держи".

„Ляха бий і ще другому подавай, бо він лише печений добрий".

„Коровами орати — а Ляхами робити, — то один чорт".

„Ляхів усіх бий буком".

„Лях на споді, тай ще „забю!" грозить.

„Не бери Ляха на віз".

„Мамо, закрий мені очі, най не дивлюся на вражого Ляха!"

„НА СТІЙЦІ".

Ювілей українського соціяліста.

В неділю дня 7. грудня шанувало перемиське українське робітництво трицятліття праці свойого заслуженого провідника **Івана Жовніра**. Іван Жовнір, робітник, людина великого організаційного таланту, ще в девятидесятих роках минулого століття виступив на перемиському грунті. Спершу як член Галицької Соціялдемократії, а опісля Української соціял-демократичної партії і положив багато заслуг для робітничої справи. В часі творення Української Держави входить іменем перемиського українського робітництва в склад Національної Ради, за що по приході польських військ до Перемишля його вивезено спершу до Баранова, а згодом до Домбя, де просидів майже рік. Вчасі репресій проти У. С. Д. П. кілька разів був арештований. Завдяки його праці перемиська організація українського соціялістичного робітництва завсіди була зразковою і дуже часто переймала на себе провідну ролю. Його заслугою треба вважати здвигнення в Перемишлі українських робітничих економічних організацій. Сьогодні вже він старцем, одначе не кидає праці і з молодечим запалом трудиться далі. Для вшанування сеї праці відбулась робітнича академія при участи товаришів і приятелів ювилята з цілого краю. Крім цього появилася в його честь спеціяльна ювилейна збірка „На стійці", на якої зміст складаються спомини та матеріяли до минулого українського соціялістичного руху.

В ОЧАХ УБИТОГО ВІДБИВАЄТЬСЯ ОБРАЗ УБИЙНИКА.

В давнійших авантурничих й індіянських повістях можна читати, що в очах убитого відбивається портрет убийника. Це досі писали лише письменники і ніхто не вважав цього правдою. Та ось тепер читаємо в берлінських газетах таке: В Німеччині, в місцевости Гай Ген, якийсь Анберштайн поубивав усіх членів своєї родини. Один збитий лежав із отвореними очима. Око його відфотографовано і на фотографічній плиті, наче в побільшаючім зеркалі, можна було бачити в оці вбитого образ убийника.

Науково доказано є, що очна ситківка (отже кінець очного нерва) має прикмети фотографічної плити. Переконалися при спробах із звірятами, що очна ситківка задержує відбитку предмету, який при дуже сильному освітленні стояв між ситківкою і зіницею (чоловічком), яка перепускає проміні світла. Все це можна порівняти з фотографічним апаратом. Ситківка очна має в собі краску, так звану очну пурпуру (багро). Прикметою цієї очної краски є, що під впливом світла вона біліє, а в темряві, коли нема світляного подразнення, знову відроджується (зявляється). А що око збудоване є таксамо як фотографічний апарат (camera obscura), то на очній ситківці кожен раз відбивається перевернений образ предмету, який так сказати, відфотографовують очні нерви і допроваджують до мозкової кори. Так запримічуємо, бачимо всі предмети. Такий образ, відбитий на оці звіряти (при спробах) можна при помочі розчинів алуну утревалити і образ уже знике. Отже хемічною процедурою можна на видобутому з тіла оці утривалити бачений образ. Подібно, як на фотографічній плиті.

Робили такі спроби: В затемнідій кімнаті очного лікаря (окуліста) або фотографа засвічували дуже сильну електричну лямпу. перед кріликом. Потім в темній кімнаті витягали (оперували) око з убитого крілика й купали (утривалювали) в розчині алуну. На ситківці після цього утривалення (купелі) виступав образ (негатив світла. Але такий образ на ситківці крілика зявлявся лише при сильному освітленню.

Отже і цей вбийник у віллі в Гайген мусів зглядити свою родину при сильному світлі, а потім відразу погасив світло.

Згаданий припадок, це дійсно в медичній літературі досі незнаний.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

Остап Горбачук, управитель школи в Цікаві, бохенського повіту, член організацій українського учительства і кільках львівських українських товариств, помер 29. жовтня с. р. в 40 році життя.

Покійний визначався незвичайними національними чеснотами. Національно індеферентний батько і ревна Полька-мати виховали його в чисто польському дусі. Щойно в 17. році життя попав покійний у гурток ідейної, національно свідомої молоді сокальського семінаря і там стався одним з найкращих членів студентського кружка. За це стратив він можність старатися за учительську посаду в Східній Галичині. В надії на змогу повернути в короткому часі в рідні сторони, приняв він в 1904 р. посаду спочатку в самій Бохні, потім у бохенському повіті. На протязі двайцятьох літ робив він сотки старань дістатися на посаду в Східній Галичині, та всі його заходи розбивалися об твердий опір польської шкільної влади.

Ще перед війною оженився Покійний з учителькою-Полькою, краковянкою, котру навчив досить добре української мови в слові і письмі. Не зважаючи на спротив рідні охрестив троє дітий в краківській церкві в грецькому обряді і виховував їх в українському дусі. За це, що уживав в дома української розговірної мови, стягнув на себе ворогування і переслідування з боку мазурського населення. Ось що писав про його терпіння „Український Вістник" з 17. червня 1921 р.:

„В Ціхаві, бохенського повіта, учителює через кілька літ учитель-Українець Горбачук. З початку велося йому сяк-так. Коли довідалися Мазурі, що він „Русін" і по свойому говорить вдома, стало його положення просто страшним. Почалися на шкільне мешкання нічні напади місцевих селян, що спричинили страшну недугу його жінки. Почалися віча і збори (навіть при участи посла) на котрих виголошувано промови проти учителя „Русіна". Скрізь видно було написи, що обиджали його національні почування, на кожному кроці було чути образливі і лайливі слова, що доводили учителя й його жінку до крайности. В слід за цим пішло легковаження учителя в школі, виписування на стінах й таблиці лайок, визивання учителя і його жінки старшою дітворою в школі і поза нею, здержання продажі харчів, відмова наймички і шкільного сторожа — отже загальне бойкотованне учителя цілим селом на кожному кроці".

Та Покійник зносив гідно всі ці знущання і потішався надією на поворот в рідні сторони. За це вперте привязання до свого обряду і народности перенесла його шкільна влада (не без впливу куратора п. Собіньского) аж за Варшаву і лише завдяки великим заходам з боку Покійного вдалося проволокти термін переселення.

В останніх часах носився Покійний з пляном — перейти на емиратуру і перенестися в рідні сторони, щоби діти могли вчитися в рідній школі. Та знесилений його організм не видержав дальших терпінь на чужині.

Забракло в бохенських сторонах щирої людини, що то пригортала і кріпила на дусі всіх тамошніх українських переселенців. — В. Р. П.

І. Л.

ПРОРОКОВЕ ОКО

— або —

ІВАСЬ БИСТРИЙ І ЙОГО ПРИГОДИ

за В. Лозинським переповів М. Ценівський.

(Продовження)

(28)

Я не чув, що він відповідав панови Гарбарашеви на його питання, але міг догадатися, що пан Гарбараш не всему був якось рад і не всему вірив, що чув. На Болгарина поглядав якби підозріло, надумувався і вагався. Вкінци таки згодився з ним; виразно показував по собі, що робить то з конечности. Новий фірман зараз пійшов до возів і вже цього дня навіть непоказувався з істайні.

Другого дня, як лише стало свитати, мали ми віїхати в дальшу дорогу. По мойому вбранні занадто було пізнати, що воно львівське; між Турками тяжко булоб мені в цьому обернутися, коли вже буду сам і без помочі. Тому я при помочі нашого власника гостинниці купив собі в **ґезестані** вбоге болгарське вбрання. Зараз переодягнувся, за що мене пан Гарбараш похвалив. Казав, що сам хотів це мені порадити.

Вирушили ми в дальшу дорогу. Віхали в гори, ці страшні Балканські. Описувати цієї дороги не буду, бо не скоро скінчив би. А було би що оповідати. Сім днів і сім ночей втратили ми на цій мандрівці поміж страшні скелі й гори, яругами і проємиками, хребтами і понад пропасти. Голова чоловікови завертається, коли глядіти на долину, в глибину прірв і розколин, абоць гору, на такі високі, стрімкі скелі, що здається сягають під небо. Вірлам, а не людям там бувати. А кожню з цих височенних гір і бездонних пропастий пан Гарбараш знав. І все оповідав нам, що то є Писана Чука, а то Голена Голова, а то Бабин Ніс, це знову Іванова Левада — і так дальше без кінця.

Коли за дня сонце пече, то ці скелі й гори, начеб горіли, а коли сонце зачнеться ховати, то здається тобі, що цілі облиті кровю. Бо гори нагі і всі з червоного каменя. Нічю то ще страшніщі, бо здається тобі, що то не гори і не скелі, лише якісь великанські будівлі і потвори з казки або зі сну в горячці: бачиш вежі піднебесні, стовпи, святині, доми, — наче місто збудоване нелюдською рукою і на віки в камінь закляте. Ця гора виглядає нічю наче змій з роззявленою широкою пащею, та друга наче корабель і з вітрилами, ця знову як яка казочна потвора, ця як людська голова — і так без кінця. Людий по дорозі стрічали ми мало, а й цим не добре світилося з очей, або годі було з ними розмовитися. Коли Турок, то на питання пробормотить тобі: **кім, білір**, цебто: хто зна? Колиж Болгарин, то відповість: **кое знае?**, або: **ако Господ да** — як Бог дасть.

Гостинниць по дорозі майже нема, а як трапиться якийсь **ган**, то в ньому ні зїсти ні випити за найдорощі гроші, хіба огидливу сивуху подадуть тобі. Називають її тут: **ракі**. Щастя, що пан Гарбараш і купці везли з собою харчі, а часом і дичину хтось із нас із рушниці застрілив. У цьому я мав найбільше щастя, бо я вправний був у самопалі таксамо як і в луці. Найбільше ночували ми під голим небом, розложимо шатро, розпалимо вогонь, варимо вечеру, пємо сливенське чорне вино. Мали ми його зі собою в шкіряному мішку. Вірмени співають, а пан Горичка з Рабічкою танцюють смішно коло ватри, плещуть у долоні, покрикують. Весело!

Я дуже жалував, що не мав Семенової кобзи. Але козацькі пісні, що їх навчив мене Семен, я співав. Коли я так раз заспівав одну, цей фірман, або **арабаджик**, що ми його прийняли в Рущуку, схопився від багаття, начеб вуж укусив його. Та зараз сів, голову підпер руками й слухає, слухає. А видно, що дуже його сердить, коли хтось заговорить і переберве спів, — але показати цього не має сміливости.

Чоловік цей щойно в дорозі промовив до мене: перед виїздом і при виїзді навіть не звертав на мене уваги. Аж прикро мені було, що якось не видно по ньому вдяки, хоч я доломіг йому до щасливої втечі. Та кілька миль за Рущуком, як я йшов біля його возу, а пан Гарбараш не бачив нас, каже до мене:

— Бог тебе надніс дитино, милосердя свое виявив мені через тебе. Тепер вже смерть ждала мене, мали мене на другий день відіслати до Джурджева. Тамошній баша знає мене. Було би мене вже нині гайвороння шарпало на шибениці. Кілька разів пробував я втечи. Здавалося, що все мені сприяє, бо приятелі помагали мені, та все дарма. А тепер от що, дурниця: пильничок за кілька грошів і вдалося. Бог так дав!

— А хто ви? — питаюся — як називаєтеся, бож ви не Болгарин, але з наших українських людий.

— І з ваших і не з ваших — каже — а тобі пощо знати? Я Панько. Так мене охрестили: зови мене Паньком.

— А як ви, Паньку, не втікали зараз далеко, а остали в Рущуку? Не боялися?

— Колиб я дальше був утікав, уже Турки були би мали мене в своїх руках. У цьому весь розум, не боятися й остати на місци. Якраз тут не шукають тебе. Топчове за мною пустилися в погоню. Ще шукають мене. Колиб не твій дукат, може я і пропав був би. Віддам тобі його, дасть Бог, десятькратно, стократь може!

— А легко вам було втечи?

— Тож я вже казав тобі, що й сам цього не надіявся. Нічю топчове спали, я відпилував ланцюх і побіг до монастиря св. Трійці. Я знав, що там є один чернець, котрий мене добре знав, як у Київі в лаврі. Та він не міг переховати мене, бо **калугери** (ченці) булиб мене з самого страху видали Туркам, так бояться. Хотів мені цей знакомий **калугер** дати чернецький одяг, але я сам не хотів, бо **калугери** ходять із бородами і з довгим волоссям. Колиж я був би не обстригся і не оголив, Турки булиб мене легко пізнали. Але ти, відкіля ти такий взявся, голубчику, що так знаєш співати?

— Оден козак навчив мене — кажу.

— Козак, козак навчив тебе — повторив Панько, начеб до себе говорив. Варта і ти бути козаком, варта. Лепський був би молодець із себе!

Я був би рад широко розбалакатися з ним, але він був скупий на слова. Ані руш потягнути його за язик. Пан Гарбараш спочатку глядів на нього кривим оком, начеб йому не дуже довіряв, та чим довше з ним їхав, тим більше вірив йому. А вкінці і хвалити зачав його, головно коли ми запустилися в найдикіщі гори і між відлюдні скелі з яругами. Про них пан Гарбараш добре знав, що там розбійники засідають на подорожних, а вже найбільше на купецькі валки, бо на них можна добре збогатитися.

Така була одна часть дороги, що жахом проймала і найсміливіщого. Все подибалося кінські, а навіть людські кости; ще свіжі; довкола них кружляли супи. Стрічалося розбиті скрині — наче сліди вбийств і грабежі. Шлях цей називається „гайдуцький", бо треба знати, що там розбійників називають гайдуками. Я рад, що дізнався ще, що і наш підбірський гайдук Кайдаш як правдивий розбійник поступив із нами, так отже ця назва справедливо йому належалася.

Їхали ми цими гайдуцькими плаями, наче в воєнному поході. Що було зброї, то пан Гарбараш пороздавав. Кожен купець і кожен фірман мав набитий самопал. Найліпше в цьому йшов на руку Панько, головно нічю, коли ждалося дня під голим небом. Тоді Панько наші вози дивно в табор уставляв, випрягав коні, що робилося з цього як би мала фортеця. Можна було в ній боронитися і відстрілюватися цілій купі опришків; розставляв чати, сам обходив бічні скелі, чи не викрие де засідки. А все нам так знав уладити нічліг, що в тилу і по боках були ми забезпечені скелями, коли ж би який був напад на нас, то лише з переду.

Одної ночі счинився навіть переполох. Хто зна, чи не булиб нас напали зі гайдуки. Стояв тоді на варті Панько, бо була його черга. Побачив як спози високої скелі вихилився на хвильку опришок, як розглядався, потім утік за скелю, свиснув, начеб знак давав товаришам. Панько вистрілив із рушниці. На відголос стрілу зірвалися ми всі на рівні ноги і як нас було кільканацять, вистріляли ми всі разом із рушниць, що аж скелі як би громом загреміли — хоч ніхто з нас не знав, пощо стріляв і до кого.

Розгнівався пан Гарбараш, котрий сам один не стріляв. Каже: „Що це за стрілянина була, чи то місяць заважає вам, хотіли ви може його з неба встрілити. А так тепер, колиб ці гайдуки на нас із гір упали, ганджарами нас наче баранів порізали би, бо ніодин із вас кулі в рушниці не має!" Велів мерщій набити рушниці і каже до Панька:

— Ми тут лише два вояки: ті, що стріляв, я, що не стріляв. Не може бути инакше, лише так, що ти колись вояком був?

— Може і був — відповів Панько і більше ні слова.

Шостого дня вранці віхали ми на місце, куди веде дорога поміж найвищі верхи цих Балканських гір. Пан Гарбараш підвів нас до одної скелі і казав нам видрапатися на самі її шпиль. Тяжко то було. І сам вийшов на неї. Колиж ми найшлися вже на самому шпилі, вказав нам гори, через котрі ми вже переправилися були. Виглядало це начеб величезне звалище скель і каміння. Каже пан Гарбараш:

— А тепер глядіть добре в ліво і в право, далеко, далеко, а побачите два моря: по лівому боці Чорне, по правому Егейське. А ця вежа на ліво, що маячіє там посеред сильної мряки, то Варна; та сама Варна памятна з боїв із Турками.

Я це все, що пан Гарбараш говорив і показував, очима пив і ухами проковтував. Ціле життя не забуду цієї дороги і цього всего, що на ній бачив і чув для моєї цікавости і великого подиву. Сьогодні ще, після стільки літ, коли до чого иншого голови в мене немає, або коли в ночі пробуджуся, думками проходжу тісамі гори і скелі, мондрую в памяти, хоч за молоду мандрував ногами і так ясно бачу все, як би то щойно вчера було і кожну річ памятаю добре, хоч назву її призабув.

(Дальше буде).

БІЛОРУСЬ В ЦИФРАХ.

(Докінчення).

—o—

Треба тільки поглибити і вичистити дно річок та каналів, зробити їх здатними до плавби пароплавів, більшого тонажу і Балтицьке та Чорне море будуть сполучені. Всі проекти такого сполучення можуть здійснитись тільки на території Білорусі.

Регулярний пароплавний рух в Білорусі можливий на протязі 9.470 верст по річках: Дніпрові, Березині, Припяти, Сожові, Західній Двині, Німану та инших.

Крім річок, Білорусь богата на озера. У Витебській губ. їх є до 1.500, в Виленській до 400 і т. д. Особливість Білоруських озер, що всі вони живляться підгрунтовою водою, через те знищення лісів та осушка болот не можуть спричинити до обміління річок, тому, що втрату легко поповнить вода з озер, треба тільки каналами сполучити ріки з озерами. До всього цього треба ще додати богацтво „білого вугілля в Білорусі.

Територія Білорусі крім водяних шляхів покрита сіткою залізниць. Вузли, Берестя, Черемха, Білосток. Вільна, Двинсь, Великі-Луки, Брянськ, Гомель та Лучинець сполучують Білорусь зо всіма важливійшими економічними центрами ваших сусідів і за кордоном.

Залізниці Берестя — Москва до Вязьми (797 верст) та Берестя — Брянськ (757 верст) сполучають Білорусь з Росією на сході і Польщею на заході. Сідлець — Бологоє до ст. Великі Луки (714 вер.) з Росією на півночі і Польщею на заході. Граево — Білосток — Ковель (313 вер.) з Німеччиною на заході і Україной на півдні Гродно — Сувалки (231 в.) з Німеччиною. Вільно — Ейдкунен (178 в.) з Литвою та Німеччиною. Двинськ — Бранськ (631 в.) з Латвією на заході і з Росією на сході. Вільна — Сарна (478 в.), Витебськ — Жлобин (265 в.) та Вільна — Ромни (584 в.) з Україною і т. д. Разом Білорусь має залізниць протягом 6.188 вер.

Система річок і залізниць дає Білорусі в економічному відношенню дуже економічну переваґу межи чорноморськими і балтицькими портами.

В глибинах Білоруської землі є сила природних богацтв. В Минській та могилевських губерних є великі поклади вапна. В Смиленській губ. вогнетріваля глина та кредяні поклади Є запаси болотяної залізної руди, колчедану та шлаку. також богато потайних джерел: залізо вугляних в Сінинському та оршанському повітах Могилівської губ., біля сел: Любовичі, Пилиповичі, Славен та Івени, залізисті джерела біля фільварків Улянівка та Панамак в Оршанському повіті та в селі Овсище Сінинського повіту.

Є два залізистих джерела біля містечка Тетерин, Могилівського повіту Сірчано залізисті джерела є біля містечка Логойська на р. Гайні Борисовського повіту. Вуглекислі джерела є в Слободі Чайського п., в Слободі Минського пов., в селах Тошиця та Рудня Рогачівського повіту. Всі ці мінеральні джерела недосліджені і знаходяться в занедбаному стані. Організований курорт є лише в Друскенниках Гродеської губ.

Білорусь країна хліборобська. 76 прц. населення займається виключно хліборобством. Сільське господарство є головним джерелом богацтва країни. Господарство провадиться самим примітивним способом, майже всюди земля оброблясться ралом, плуг — явище рідке Переважає трохпольова система — завжди не менше третини землі лишається під паром. Як ми бачили раніщ з десяти міліонів дес. площі лише 6 міліонів було засіяно а 4 міліони дес. засталось нивикористаним.

Тому середній врожай Білорусі нижчий в порівнянні з європейськими країнами: так врожай пшениці дає від 48 до 72 пуд. з десятини, тоді, як за кордоном дає 168 пуд.; жито дає від 29 до 62 пуд. з десятини — за кордоном 160 пуд.; ячмінь від 46 до 86 пуд. — за кордоном 124 пуд., овес від 52 до 108 пуд. — за кордоном 173 пуд.; картопля від 350 до 800 пуд. — за кордоном 1920 пуд. Таке саме відношення є із соломою, конюшиною та ін.

Кождий клапоть селянської землі уявляє закінчене господарство. Потреба в довозних фабрикатах дуже незначна, наслідком чого — пропозиція своїх продуктів також обмежена. Селянин не бачив необхідности в піднесенню культури свого сподарства, тому, що для себе цілком вистарчало, а манії накопичувати гроші відкладати лишки про чорний день не було. Гостру потребу при виплаті податків, вессілях, хрестинах, похоронах та инш. — він задоволяв продажею рухомого майна. найчастійше худби.

Скотарство було великою підмогою в білоруському сільському господарстві, але скотарством в повному розумінню цього слова його назвати не мжна. Богацтво луків, та пасовиськ відучили білоруського селянина за худобою — він їй уділяє дуже мало уваги.

Вартість мали коні та воли, як робоча сила, але коровви та инша домашня худоба трималися виключно задля гною.

Молочарські продукти зовсім не культивувались. вони були в розпорядженні жіноцтва і давали йому особистий прибуток, який цілком не рахувався в господарстві.

Заводської худоби майже не було, Але худоби та коней було цілком досить, як для провадження господарства так і для вивозки лісових матеріалів за кордон. З особливою любовю на Білорусі відносяться до овець, тому, що вони одягають селян. Увесь одяг а також і полотно, селяне виробляють самі.

Переробка сільсько-господарських продуктів була на Білорусі значно розвинена, але найбільше в формі гуральництва, пивоварства та медоварства.

На Білорусі було 710 гуралень, які посідали велику кількість лишків жита, кукурукзи та картоплі і виробляли що року коло 16 міліонів відер спірту.

При незначному уживанні спірт на місці — 0,23 на душу населення, що давало 3 і пів міліони відер — решта спірту вивозилась в глибину Росії та за кордон.

Пивоварень на Білорусі було 84, на яких що року виварувалось більше 5 міліонів відер пива. Майже все пиво уживалось на місці.

Медоварень було 80. на них виварувалось що року більше 60.000 відер меду. На варення меду тратилось що року біля 10.000 пудів місцевого меду.

Як останню підмогу в сільському господарстві можна згадати рибальство.

В ріках Припяти, Німані Березині з їх притоками, в західній Двині з притоками, в озерах мінської та витебської губерній, а також в Поріцькому повіті Смоленської губернії що року ловилось риби пересічно на суму 800.000 карбованців.

Добре поставлене рибальство моглоб легко збільшити в два, коли не в три рази цю цифру.

—

Широко розвинених промислових центрів на Білорусі не було. Політика царської Росії штучно утворювала промислові центри в Петрограді та біля москви, де абсолютно не було даних для їх розвитку, і в короні паралізувала промисловість окраїн, багатих сирівцями і дешевим паливом.

Не зважаючи на це промисловість на Білорусі завоювала собі певне місце не тільки в Росії, але і за кордоном. Білостецька мануфрактура конкурує не тільки з Москвою, але і за кордоном. Паперові фабрики Паскевича постачали ліпші ґатунки паперу цілій Росії.

Знайшли тут собі місце гути на фабрики сірників.

До війни Білорусь мала загалом 11.822 фабрик та заводів.

Підсумок продукції в них рівнався 107.250.000 карбованців при 81.635 робітниках.

Відомости з Минської Могилівської, Витебської та Смоленської губерній про характер промисловости такі:

Промисловости:	фабрик:	робіт.
Спож. продукт...	4.016	10.007
Ткацьких	284	5.514
Обробка дерева ..	216	3.993
Керам та мінерал.	683	6.180
Паперових	55	1.686
Оброб. жив. вир. .	535	2.469
Хемічних	2.140	3.735
Метальових	31	3.355
Инших	45	1.236

Відомостей про Віленську та Гроденську губ. під рукою зараз нема, через це дати точну картину промисловости на Білорусі до війни нема можливости.

—

Кинувши бистрий погляд на становище Білорусі і принявши на увагу невиявлені можливости широкого розвитку культурних та економічних сил країни можна з певністю сказати, що Білорусь нічим особливо не відріжняється від сусідних країн.

Тільки вороги Білорусі розповсюджують в Европі брехливу думку, про Білорусь. як про країну болота та вічних туманів, країну, яка не має і не може мати ніяких засобів, ні права на самостійнеі істнування.

Але коли вона бідна, то хиба є рація боротись за володіння нею, тим часом, як Польща, так і Росія не хотять випустити Білорусь зі сфери свого впливу.

Думка про те, що культурний та економічний розвиток країн тісно звязаний з незалежністю переконує нас, що скоро Білорусь встане до нового життя, як встала Фінляндія, Чехія, Литва, Латвія та Естонія.

Не хочу сказати, як Польща. тому, що краще не вставати, ніж наражувати нарід на ще гірше рабство, як було при самодержавії.

П. Кречевський.

МУЗИЧНЕ ЦЕНТРАЛЬНЕ БЮРО.

Зорганізоване наново Центральне Музичне Бюро організує в Ню Йорку й на провінції цілий ряд величавих концертів.

Стоячі на чолі сього підприємства Георг Креймер та др. В. Берг всіх сил докладають, щоби сі гостинні виступи звязали тісно публику в Америці з Центральним Музичним Бюром. Для сеї цілі організатори Бюра рішили звернути головну увагу при зорганізованню концертів на склад його учасників.

Др. Берг, відомий кольонії Ню Йорка як один з організаторів Русского Народного Университета, яко чоловік, котрий протягом десять літ приймав живу участь в організації великого числа громадянських балів і концертів.

Георг Креймер потрафив представити себе досвідченим і енергічним адміністратором.

Перші гостинні виступи Музичного Центрального Бюра обіцюють дуже богате. Вони без сумніву будуть яркими представниками російської штуки в Америці.

Перше концертове турне в Шикаго, Дітройті, Рочестері, Клівленді й Питсбургу вже зорганізоване.

Програма сього турне говорить сама за себе.

В ньому будуть брати участь:

Е. В. Воронцова, улюблена нюйорської кольонії, віддаюча незрівнано циганські романси й російські народні пісні. Талановита прима-балеріна Петроградського балета, В. Стрельская. Батько російського куплета, автор-гумористі, Станислав Сарматов, ветеран російської сцени. Сандро Корона — піяніст-композитор, лявреат Петроградської консерваторії.

Вибагливий, примхуватий, розпещений на російській штуці Ню Йорк уже давно оцінив сих блискучих преставників російської сцени. Всі газети без ріжниці на політичні переконання вже признали його високі прикмети.

Станислав Сарматов і Е. В. Воронцова ще пів року тому назад були запрошені великою фірмою Віктор Рекорд, і маса неспіваних ними плиток розійшлося по всіх містах Злучених Держав.

Нема сумніву і в тому, що перші гостинні виступи Центрального Музичного Бюра стрінуться з горячими симпатіями населення та тісно звяжуть кольонію Америки, що стужилася за російською штукою.

ЖАРТИ

—

Ґварантія.

Злодій (засуджений за крадіж дорогоцінного годинника на два роки вязниці): Дивно, як то годинникар докладно знав. На карточці при годиннику було написано. „Два роки ґварантії".

Добрий спосіб.

— Недавно не міг я відчинити моєї каси, бо загубив ключ.

— Щож ти зробив?

— Я сказав моїй жінці, що в касі є любовні листи моєї першої любки. Ключ зараз найшовся.

Фатальна неуважливість.

Молода жінка робить закиди свому чоловікови-професорови:

— Знаєш, мій коханий, за три тижні ти мене ні разу не поцілував?

— Мій Боже, то когож я цілував!?

Іспит.

Малий Івась вертає вельми вдоволений з іспиту до дому. Батьки питаються його: „Ну, Івасю, як пійшов іспит?

— Дуже добре.

— А як пійшли рахунки?

— Також дуже добре.

— Всі задачі зробив ти добре?

— Одну зробив зле.

— А кілько задач завдали вам?

— Одинацять.

— То решту десять ти зробив добре?

— Ні, тамтих десять я навіть не зачинав.

Однакові думки.

Молода дівчина прибігла ущасливлена до батька: — Тату, він любить мене й хоче женитися зі мною. — Так? — сказав батько. — А богатий він? Чи заробляє богато? — Ах, яке то дивне! — викликнула дівчина, — Якраз таке саме питався він про тебе, тату.

Лекший спосіб.

Ну, мій хлопче, чому то є найліпше все говорити правду?

Хлопчик: Бо потім не треба роздумувати, що давнійше говорилося.

Бодай що-то.

Шеф до практиканта, що вступив на службу:

— Думаєш, що ти щось знаєш ліпше, як другі?

— Так, знаю ліпше читати моє власне письмо.

—

Чоловік (Чує, що його жінка неспокійно обертається в ліжку): Що це тобі, кохана, ти не можеш спати?

Жінка: Ах так. Хтось безустанно грає на фортепяні, що годі заснути.

Чоловік: Може засвітити лямпу?

Жінка: О, добре.

Чоловік (засвітив електричну лямпу і збентежено глядить на жінку й сміється): — Алеж, жіночко, ти забула зняти з'ух радіо-слухавки!

Цікавий.

— Я як читаю якусь повість, то все зачинаю з середини, щоби бути цікавим не лише, як повість скінчиться, але й як зачинається.

Його пляни.

Сестра милосердя вговорює у вязниці вломника, щоби на будуче поправився, щоби чесною працею заробляв на житте, як вийде з вязниці на волю. — Чи маєте вже які пляни на будуче, як вийдете з арешту? — питається вона його.

— О так, прошу сестри, — відповідає вломник, — я маю вже пляни двох банків і одного ... уряду.